

А. Витченко, д-р пед. наук, проф.
 Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, Украина,
 А. Витченко, канд. пед. наук, доц.
 Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, Украина

ОПТИМИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ВВУЗ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

Посвящена актуальной педагогической проблеме оптимизации самостоятельной работы в высших военных учебных заведениях с использованием современных технологий обучения. Установлено, что технологизация самостоятельной работы студентов (курсантов, слушателей) ВВУЗов предусматривает структурирование образовательного содержания, выбор оптимальных путей и способов его отработки во время самоподготовки, предоставление консультативной помощи относительно планирования, организации, контроля самообразовательной деятельности, обеспечение необходимыми информационными ресурсами, дидактическими материалами, средствами контроля и самоконтроля, налаживания действенной обратной связи между субъектами учебного процесса, создание благоприятных психолого-педагогических и организационных условий для самоподготовки. Доказано, что качество самостоятельной работы в высших военных учебных заведениях зависит от продуманного учебно-методического обеспечения, успешно подобранных технологий обучения, налаженного контроля за результатами самообразовательной подготовки студентов (курсантов, слушателей).

Ключевые слова: самостоятельная работа, оптимизация, современные технологии обучения, контроль самостоятельной работы, самообразовательная подготовка, студенты (курсанты, слушатели), высшие военные учебные заведения.

Відомості про авторів

Вітченко Андрій Олександрович – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор кафедри суспільних наук Національного університету оборони України імені Івана Черняховського.

Контактна інформація: 050-559-51-71, vitan2017@ukr.net

Вітченко Андрей Александрович – Украина, Киев, доктор педагогических наук, профессор кафедры общественных наук Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского.

Контактная информация: 050-559-51-71, vitan2017@ukr.net

Вітченко Анастасія Юхимівна – Україна, Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Контактна інформація: моб. тел: 099-298-30-98, vana178@mail.ru

Вітченко Анастасия Ефимовна – Украина, Киев, кандидат педагогических наук, доцент кафедры английской филологии Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова.

Контактная информация: моб. тел: 099-298-30-98, vana178@mail.ru

Vitchenko Andriy – Ukraine, Kyiv, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine.

Contact information: 050-559-51-71, vitan2017@ukr.net

Vitchenko Anastasiia – Ukraine, Kyiv, PhD (of Pedagogical Sciences), Associate Professor, M.P. Dragomanov National Pedagogical University.

Contact information: 099-298-30-98, vana178@mail.ru

УДК 378

Н. Головка, канд. пед. наук, доц.,
 С. Балашова, канд. пед. наук, доц.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Розглянуто основні підходи науковців до педагогічної майстерності. Досліджено, що рівень педагогічної майстерності викладача вищої школи є важливим чинником навчально-виховного процесу, який позначається на результатах навчання студентів, на формуванні їх як особистостей. У свою чергу, розвиток педагогічної майстерності викладача тісно корелює з його ставленням до себе, вимогами до своєї діяльності, особистісними якостями. Визначено, що педагогічну майстерність можна визначити як вищу творчу активність педагога, що проявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії в кожній конкретній ситуації навчання, виховання і професійної підготовки студентів.

Ключові слова: педагогічна майстерність, рівні педагогічної майстерності, творча активність викладача.

Вступ. Педагогічна майстерність була предметом вивчення вітчизняної науки з другої половини XIX ст. Цьому періоду характерні вагомі перетворення в освітній галузі. Проблема формування педагогічної майстерності на сьогодні є особливо актуальною для становлення викладача вищого навчального закладу.

Мета дослідження – розкрити сутність педагогічної майстерності в дослідженнях науковців, визначити компоненти формування педагогічної майстерності й охарактеризувати її рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання педагогічної майстерності завжди було предметом уваги багатьох видатних вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів. Досить назвати прізвища Я. А. Коменського, К. Д. Ушинського, А. Дістервега, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, І. А. Зязюна й ін. У працях науковців висвітлено питання професійної підготовки педагога, розглянуто умови формування педагогічної майстерності, її складові, розкриті різні аспекти з формування педагогічної майстерності викладача ВНЗ.

Методологія дослідження. Педагогічну майстерність науковці визначають по-різному. Поняття "педаго-

гічна майстерність" досить широко й повно розкриті в "Український педагогічний словнику" (автор С. У. Гончаренко). Відомий український дидакт так визначає педагогічну майстерність: "Це характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність)" [1, с. 251]. Учений відзначає, що педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі й педагогічному досвіді. Необхідними умовами професійної майстерності є гуманістична позиція педагога й професійно значимі особистісні риси і якості.

О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка стверджують, що педагогічна майстерність це оволодіння педагогом кращими зразками, еталонами й рівнем педагогічної діяльності, педагогічного спілкування, професійної поведінки, що забезпечує високі результати навченості, вихованості і розвитку учнів [6].

М. М. Фіцула трактує педагогічну майстерність як сукупність якостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності [8].

Аналіз досліджень із проблеми педагогічної майстерності свідчить, що в деяких наукових працях майстерність педагога розглядається як основа для вирішення педагогічних завдань. Так, Н. В. Кузьміна визначає педагогічну майстерність як володіння професійними знаннями, уміннями й навичками, що дозволяють фахівцю успішно досліджувати ситуацію, формулювати професійні задачі та успішно їх вирішувати відповідно до цілей [2]. Отже, Н. В. Кузьміна сутність педагогічної майстерності вбачає у вирішенні вчителем низки педагогічних завдань, підпорядкованих загальній кінцевій меті – формуванню творчої особистості учня.

І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та інші вважають, що педагогічна майстерність розкривається в діяльності, проте до неї не зводиться і не обмежується лише високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених умінь [5]. Слушним є висновок учених про те, що сутність майстерності полягає в особистості вчителя, його позиції, здатності проявляти творчу ініціативу на ґрунті реалізації власної системи цінностей. Учені зазначають, що педагогічна майстерність педагога є достатньо стійкою системою теоретично обґрунтованих і практично виправданих педагогічних дій і операцій, які забезпечують високий рівень інформаційної взаємодії між викладачем і його учнями. Вони наголошують, що будучи синтезом теоретичних знань і високорозвинених практичних умінь, майстерність педагога стверджується через творчість і втілюється в ній. Концептуальні положення педагогічної майстерності, розроблені й обґрунтовані І. А. Зязюном і його колегами, що дали змогу реалізувати інноваційні моделі підготовки майбутнього вчителя у ВНЗ, залишаються й донині актуальними.

У "Словнику української мови" знаходимо визначення майстерності це "умілість, вправність" [7, с. 600]. Майстерність завжди розкривається в діяльності, причому в діяльності ефективній. Саме таке розуміння майстерності і прийняте в педагогіці. І. А. Зязюн дає визначення цієї педагогічної категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [5].

До таких властивостей І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Фривонос та інші відносять:

- гуманістичну спрямованість (домінанта на розвитку учня; бачити особистість, відчувати, розуміти й допомагати; у кожній малій справі бачити велику мету; "виросувати" особистість через відкриття, а не насаджування; відповідати за свій вплив; відчувати моральне задоволення від розвитку учнів);

- професійну компетентність (комплекс знань із предмета, психології, педагогіки, методик; особистісна забарвленість знань; постійне оновлення знань);

- педагогічні здібності (комунікативні; перцептивні; динамізм; емоційна стабільність; оптимістичне прогнозування; креативність);

- педагогічну техніку (зовнішню і внутрішню) [5].

Усі складники педагогічної майстерності взаємопов'язані, їм властивий саморозвиток, а не лише зростання під впливом зовнішніх чинників.

Таким чином можна зробити висновок, щоб учитель діяв творчо, самостійно виважуючи результати своєї діяльності і коригуючи засоби з орієнтацією на мету, він повинен мати певне внутрішнє опертя, певні властивості, риси, розвиток яких забезпечить професійний саморозвиток педагога, а через нього – і розвиток учня.

Результати. Узагальнення вищевизначених означок педагогічної майстерності дозволяє зробити висновок, що вона розглядається вченими і в особистісному, і у процесуальному, і в результатуючому ракурсах. В особистісному аспекті педагогічна майстерність розуміється як комплекс якостей особистості педагога, що зумовлюють ефективність його професійної діяльності, а в результатуючому – як максимально можливий за даних умов результат вирішення професійно-педагогічних завдань. Зважаючи на це, педагогічну майстерність можна визначити як вищу творчу активність педагога, що проявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії в кожній конкретній ситуації навчання, виховання і професійної підготовки учнів. Доречність вибору цих методів визначається двома чинниками:

- 1) системою знань та уявлень педагога про закони розвитку особистості учня і, відповідно, про засоби, технології і прийоми, які можуть забезпечити цей розвиток;

- 2) індивідуальними особливостями самого педагога: його спрямованістю, досвідом, здібностями та психофізичними даними.

Проблема педагогічної майстерності нині є дуже актуальною як для теорії, так і для практики вищої школи.

До основних структурних компонентів формування педагогічної майстерності Н. В. Кузьміна відносить гностичний, конструктивно-проективний, організаційний, комунікативний, перцептивно-рефлексивний.

1. Гностичний компонент автор пов'язує зі сферою знань викладача. Ідеться не лише про глибоке та свідоме знання дисципліни, яка викладається, але й про вміння працювати із змістом навчального матеріалу: зробити його доступним для розуміння студента, поєднувати отримані знання із змістом інших предметів із метою формування системних знань, вивчення реальних можливостей студента для формування в нього самоконтролю й саморегуляції, вивчення кожного студента і колективу загалом. Важливим аспектом цього компоненту є аналіз власного педагогічного досвіду й досвіду інших викладачів, узагальнення його та перенесення ефективних форм, методів і прийомів у практику своєї роботи, самоосвіта та самовиховання. Адже знання з психології, педагогіки і методики – найслабша ланка у вищій школі.

2. Конструктивно-проективний компонент відображає особливості планування педагогом власної діяльності й роботи студентів відповідно до поставлених цілей. Психологічним механізмом цього компоненту служить уявне моделювання навчально-виховного й наукового процесів з відповідним дозуванням часу. Основою проективної й конструктивної діяльності є здібності до інтелектуальної праці: відкинути звичайні методи та стандартні рішення, шукати нові, оригінальні; бачити далі безпосередньо даного й очевидного; охоплювати суть основних взаємозв'язків, властивих проблемі; чітко бачити кілька різних шляхів рішення й подумки вибрати найоптимальніший і ефективний; чуття до наявності проблеми там, де здається все вже вирішено; ідейно-креативна результативність мислення й ін.

3. Організаційний компонент включає: структурування інформації у процесі повідомлення її студентам; організацію різних видів діяльності студентів для досягнення поставлених цілей; організацію власної діяльності та поведінки у процесі безпосередньої взаємодії зі студентами.

Організуючи навчальну діяльність студентів відповідно до нормативних вимог, викладач визначає мету й завдання конкретної дисципліни у взаємозв'язку з іншими предметами, обирає оптимальні форми й методи роботи, що сприяють активізації пізнавальної діяльності студента, форми контролю. Основними видами

цієї діяльності є лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття, консультації, заліки, екзамени, керівництво практикою тощо. Однак високого рівня професійних знань не досить для володіння студентською аудиторією. Значний вплив має загальний розвиток особистості викладача, його вміння пов'язувати матеріал із сьогоденням, із власним досвідом, незалежність поглядів, розуміння інтересів молоді, культура мовлення, використання інноваційних методів у організації навчального процесу тощо. Сучасний викладач має бути спроможним до саморозвитку та самовдосконалення в ситуації, яка постійно змінюється, готовим до якісної реалізації знань умінь і навичок у професійній діяльності

4. Комунікативний компонент передбачає налагодження педагогічно доцільних стосунків як зі студентами для досягнення дидактичної мети ("взаємини по горизонталі"), так і тими, хто виступає в ролі керівників даної системи ("взаємини по вертикалі"). Спілкування в діяльності викладача виступає не лише засобом наукової й педагогічної комунікації, але й умовою вдосконалення професіоналізму в діяльності і джерелом розвитку особистості викладача, а також засобом виховання студентів. До комунікативних належать здібності: здатність усебічно й об'єктивно сприймати людину-партнера за спілкуванням; здатність викликати в нього довіру, співпереживання в спільній діяльності; здатність передбачати й ліквідувати конфлікти; справедливо, конструктивно і тактовно критикувати свого товариша зі спільної діяльності; сприймати та враховувати критику, змінюючи відповідно свою поведінку й діяльність.

5. Перцептивно-рефлексивний компонент тісно пов'язаний із комунікативним, спрямований до суб'єкта педагогічного впливу. Рефлексія – усвідомлення діючим індивідом того, як він сприймається партнером зі спілкування, припускає знання того, як інший розуміє того, хто рефлексує [2].

Ми цілком погоджуємось з А. І. Кузьмінським, який досліджуючи педагогічну діяльність, зазначав, що "педагогічна майстерність як характеристика фахівця не зростає сама по собі, вона ґрунтується на досконалому знанні педагогіки, її законів, закономірностей і принципів" [3, с. 78]. Педагогічна діяльність здійснюється за різними напрямками: навчання, виховання, управління діяльністю учнів, – і на кожному з них може проявлятися педагогічна майстерність викладача, базовим фундаментом якої є такі елементи: зміст освіти викладача; досвід професійної діяльності; досвід прояву особистих якостей у професійно-педагогічній діяльності, тобто внутрішня модель поведінки [4].

Аналізуючи педагогічну діяльність А. К. Маркова визначає десять груп педагогічних умінь, які включають в себе найрізноманітніші дії викладача, які співвідносяться з функціями педагогічної діяльності:

Перша група охоплює вміння бачити в педагогічній ситуації проблему та формулювати її у вигляді педагогічного завдання, вміння під час постановки педагогічного завдання орієнтуватися на учня як на активного співучасника навчально-виховного процесу, вміння обирати оптимальне педагогічне рішення в умовах невизначеності, вміння передбачати близькі та віддалені результати рішення

До другої групи належать вміння працювати зі змістом навчального матеріалу, визначати міжпредметні зв'язки, вміння виявляти реальні навчальні можливості школярів, передбачати можливі перешкоди у їхньому розвитку, вміння виходити з мотивації самих учнів у плануванні й організації навчально-виховного процесу.

Третя група – вміння професійної самоосвіти та саморозвитку.

Четверта група – вміння оптимальної педагогічної комунікації, володіння прийомами реалізації внутрішніх резервів партнера у спілкуванні.

П'ята група охоплює прийоми, які забезпечують високий рівень спілкування вміння зрозуміти позицію іншого у спілкуванні, виявити інтерес до його особистості, вміння "читати" його внутрішній стан, володіти засобами невербальної комунікації; домінування демократичного стилю керівництва.

Шоста група – вміння підтримувати стійку професійну позицію педагога, який усвідомлює значущість своєї професії; вміння реалізовувати й розвивати власні педагогічні здібності; вміння керувати власними емоційними станами.

Сьома група складається зі здатності усвідомлювати перспективу професійного розвитку, визначати особливості свого індивідуального стилю, максимально використовувати свій творчий потенціал.

Восьма група – вміння оцінювати продуктивність педагогічної діяльності; вміння виявляти окремі показники вихованості й ефективності навчання, стимулювати готовність школярів до самоосвіти.

Дев'ята група – оцінка вчителем рівня вихованості учнів; вміння створити умови для стимуляції достатньо розвинутих рис особистості учнів.

Десята група – інтегральні вміння вчителя оцінити власну професійну позицію, визначити свої сильні та слабкі сторони [4].

Зауважимо, що оволодіння педагогічними вміннями досить складний і триває в період отримання професійної освіти, а також у процесі практичної діяльності.

Елементи педагогічної майстерності дають змогу з'ясувати системність цього явища в педагогічній діяльності. Високий рівень майстерності надає нові якості всій роботі педагога формується професійна позиція, що акумулює в собі вищі рівні спрямованості, знання й готовності до дії, розвинуті знання стають інструментом для самоаналізу та виявлення резервів саморуку, високий рівень здібностей стимулює саморозкриття особистості, а вдосконалення педагогічної техніки – пошук результату, адекватного задумові.

Критеріями майстерності педагога є доцільність (за спрямованістю), продуктивність (за результатами), діалогічність (за характером стосунків з учнями), оптимальність у виборі засобів, творчість (за змістом діяльності).

В оволодінні майстерністю можна виокремити кілька рівнів.

Елементарний рівень. У вчителя наявні лише окремі якості професійної діяльності. Найчастіше – це володіння знаннями для виконання, педагогічної дії, володіння предметом викладання, проте через брак спрямованості на розвиток учня, техніки організації діалогу продуктивність його навчальне виховної діяльності є невисокою.

Базовий рівень. Учитель володіє основами педагогічної майстерності педагогічні дії гуманістично зорієнтовані, стосунки з учнями й колегами розвиваються на позитивній основі, добре засвоєно предмет викладання, методично впевнено та самостійно організовано навчально-виховний процес на уроці. Цього рівня, зазвичай, досягають наприкінці навчання у вищому навчальному закладі.

Досконалий рівень. Характеризується чіткою спрямованістю дій учителя, їхньою високою якістю, діалогічною взаємодією у спілкуванні. Педагог самостійно планує й організовує свою діяльність на тривалій проміжок часу, маючи головним завданням розвиток особистості учня.

Творчий рівень. Характеризується ініціативністю й творчим підходом до організації професійної діяльно-

сті. Учитель самостійно конструє оригінальні педагогічне доцільні прийоми взаємодії. Діяльність будує, спираючись на рефлексивний аналіз. Сформовано індивідуальний стиль професійної діяльності.

Висновки. Як бачимо, рівень педагогічної майстерності викладача вищої школи є важливим чинником навчально-виховного процесу, він позначається на результатах навчання студентів, на формуванні їх як особистостей. У свою чергу, розвиток педагогічної майстерності викладача тісно корелює з його ставленням до себе, вимогами до своєї діяльності, особистісними якостями. Можна вивчити свій фаховий предмет, можна мати систему психолого-педагогічних знань, але це не забезпечить відповідної майстерності.

Таким чином, актуальним є розуміння педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості вчителя, що забезпечують високий рівень самоорганізації його у професійній діяльності. Педагогічну майстерність науковці розглядають як вищу, творчу активність учителя, викладача, що виявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній конкретній ситуації навчання та виховання. Професія педагога за своєю суттю є творчою, унікальною, багатоаспектною. Професійна діяльність викладачів вищих навчальних закладів охоплює викладацьку діяльність, наукову й методичну роботу, постійне самовдосконалення та виховний вплив на студентів.

Викладач вищого навчального закладу повинен постійно працювати над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежить результати його роботи.

N. Golovko, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor,
S. Balashova PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997.
2. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьміна. – М.: Высш. шк., 1990.
3. Кузьмінський А. І. Теоретичні засади формування педагогічної майстерності викладача / А. І. Кузьмінський. – "Наука і освіта", 2005. – № 3, 20. – С. 76–81.
4. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова – М.: Просвещение, 1993.
5. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. доп. і переробл. – К.: Вища шк., 2004.
6. Педагогічна психологія: навч. посіб. / О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. – К.: ЦУЛ, 2012.
7. Словник української мови: у 11 т. – К.: Наук. думка, 1973. – Т. 4. – С. 600.
8. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К.: "Академвидав", 2006.

References

1. Honcharenko S.U. Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk. – K.: Lybid', 1997.
2. Kuz'myna N.V. Professyonalizm lychnosti prepodavatelya y mastera proyzvodstvennoho obuchenyya. – M.: Vyssh. shk., 1990.
3. Kuz'mins'kyy A. I. Teoretychni zasady formuvannya pedahohichnoyi maysternosti vykladacha. – "Nauka i osvita", 2005. – №3, 20. – S. 76–81.
4. Markova A. K. Psykholohyya truda uchytelya – M.: Prosveshchenye, 1993.
5. Pedahohichna maysternist': Pidruchnyk / I. A. Zyazyun, L. V. Kramushchenko, I. F. Kryvonos ta in.; Za red. I. A. Zyazyuna. – 2-he vyd. dopov. i pererobl. – K.: Vyshcha shk., 2004.
6. Serhyeyenkova O. P., Stolyarchuk O. A., Kokhanova O. P., Pasyeka O. V. Pedahohichna psykholohiya. Navchal'nyy posibnyk. – K.: TSUL, 2012. – 168 s. 7. Slovnyk ukrayins'koyi movy: v 11 tomakh. – Tom 4, 1973. – S. 600.
8. Fitsula M.M. Pedahohika vyshchoyi shkoly: Navch. posib. /M.M. Fitsula. – K. "Akademvydav", 2006.

Надійшла до редколегії 17.05.17

PEDAGOGICAL SKILLS OF THE LECTURER IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS COMPONENT OF EDUCATIONAL PROCESS

The problem of formation of pedagogical skills are particularly relevant for becoming a teacher of institution of higher education today. The teaching profession is inherently creative, unique, multifaceted. Professional career of academics includes teaching, scientific and methodological work, constant self-improvement and educational impact on students. Generalization of definitions of pedagogical skills leads to the conclusion that it is considered by scientists in personal, and procedural, and the resulting aspects. In the personal aspect the teaching skills are understood as a set of teacher personality qualities that contribute to the effectiveness of his professional activity, and in the resulting aspect – as the best possible outcome under the circumstances resolving professional and educational goals. The appropriateness of the choice of these methods is determined by two factors: the system of knowledge and the teacher's ideas about the laws of development of the student's personality and, accordingly, about the means, technologies and techniques that can provide this development; individual characteristics of the teacher: his orientation, experience, abilities and psychophysical data. The problem of pedagogical skill today is very relevant both for theory and for the practice of higher education. Despite this, pedagogical skill can be defined as the highest creative activity of the teacher, manifested in the appropriate use of methods and means of pedagogical interaction in each specific situation of training, education and training of students. Mastering the pedagogical skills is quite complicated and continues in the period of obtaining professional education, as well as in the process of practical activity. Elements of pedagogical skill make it possible to clarify the system of this phenomenon in pedagogical activity. Pedagogical skill can be defined as an adequate, fullest manifestation of the teacher's individual potential, his creative self-realization in professional activity, which provides a high final result in terms of creating similar conditions for the individuality of students, their self-realization in learning activity.

Keywords: pedagogical mastery, mastery teaching flush, tvorcheskaya activityteachers.

Н. Головко, канд. пед. наук, доц.,
С. Балашова, канд. пед. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Рассмотрены основные подходы ученых к педагогическому мастерству. Уровень педагогического мастерства преподавателя высшей школы является важным фактором учебно-воспитательного процесса, который сказывается на результатах обучения студентов, на формировании их как личности. В свою очередь, развитие педагогического мастерства преподавателя тесно коррелирует с его отношением к себе, требованиями к своей деятельности, личностными качествами. Педагогическое мастерство можно определить как высшую творческую активность педагога, проявляется в целесообразном использовании методов и средств педагогического взаимодействия в каждой конкретной ситуации обучения, воспитания и профессиональной подготовке студентов.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, уровень педагогического мастерства, творческая активность преподавателя.

Відомості про автора

Головко Наталія Іванівна – Україна, м. Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: 067 498 31 90; Golovkonata@ukr.net

Балашова Світлана Пилипівна – Україна, м. Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: sbalashova@ukr.net

Головко Наталя Іванівна – Україна, г. Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: : 067 498 31 90; Golovkonata@ukr.net

Балашова Світлана Філіппівна – Україна, г. Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: sbalashova@ukr.net

Golovko Natalia – Ukraine, Kyiv, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: : 067 498 31 90; Golovkonata@ukr.net

Balashova Svitlana – Ukraine, Kyiv, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: sbalashova@ukr.net

УДК 78

О. Деркач, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАНОВЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ В ПОЛЬЩІ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Розглянуто тлумачення сутності університетської автономії, проведено огляд досвіду становлення університетської автономії, а також зроблено оцінку й порівняння становлення університетської автономії в Польщі та в Україні. Обґрунтовано необхідність автономізації університетів України за прикладом становлення університетської автономії в Польщі. Висвітлено аспекти законодавчого забезпечення з питань університетської автономії в Польщі й наведено приклади їхнього осудження на практичній діяльності. Досліджено систему призначення на посаду керівника ВНЗ, а також систему акредитації ВНЗ у Польщі.

Ключові слова: університетська автономія, Болонський процес, вища освіта, університетська освіта в Польщі.

Постановка проблеми. Розширення автономії університетів є вкрай актуальним для України, оскільки це основний шлях, яким рухається вища освіта в Європі, зокрема в Польщі та переважно, у світі. Затримка в реформуванні вищої освіти у країні не лише уповільнює процеси інтеграції країни, а також, враховуючи історичну роль університетів, створює системні перешкоди розвитку країни.

Університетська автономія є складовою громадянського суспільства. За останні 20 років процес перебудови системи вищої освіти в Україні набув постійного, але значною мірою безсистемного характеру. Важливою проблемою перебудови системи вищої освіти України є визначення меж і форм автономії ВНЗ для їхнього ефективного функціонування. Також виникає необхідність підтримувати межу між ступенем автономії й державним регулюванням навчального процесу з метою задоволення соціальних потреб та очікувань.

Впровадження університетської автономії в Україні актуалізує вивчення досвіду тих країн, які розпочали процес адаптації своїх освітніх систем до сучасної загальноєвропейської моделі значно раніше і вже досягли певних успіхів, запровадили та використовують нові принципи й методи у вищій освіті.

На наш погляд, корисним для України може стати досвід Польщі, насамперед через схожість освітніх змін, які зараз відбуваються в Україні та які вже сталися в Польщі.

Аналіз робіт із цієї проблематики свідчить про загальну зацікавленість їхніх авторів питанням як адаптувати специфіку освітньої системи окремої країни до вимог і принципів Болонського процесу.

Метою статті є аналіз польського досвіду становлення університетської автономії в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Завдання статті:

1. Здійснити теоретичний аналіз джерельної бази із зазначеної теми публікації.

2. Охарактеризувати систему розвитку університетської автономії в Польщі в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні фахівці різних галузей науки досліджували раніше та продовжують досліджувати зараз польський досвід

впровадження стандартів вищої освіти в навчальний процес ВНЗ. Зокрема це В. Майборода, С. Касьянова, Ю. Федорик, А. Харченко, А. Василіук, К. Корсак та ін. Власний досвід реформування освіти у вищій школі ретельно дослідили і самі польські науковці. Так, заслуговують на увагу публікації А. Bogaj, P. Krzysztof, T. Lewowicki та інх.

Значну увагу розвитку університетської освіти Польщі приділяє у своїх працях В. Майборода. У своїй роботі "Розвиток університетської освіти та науки в Польщі (кінець ХХ – початок ХХІ ст.), автор деталізує розвиток університетської освіти на науки в Польщі, а також шлях, який пройшла Польща задля досягнення університетської автономії. Головною ідеєю дослідження є положення про те, що проблема розвитку університетської освіти й науки Польщі вийшла за межі національних інтересів окремої держави й набула міжнародного значення.

В умовах світової інтеграції й посилення взаємодії країн поглиблюється міжнародна співпраця, активніше використовується досвід вищих навчальних закладів і наукових установ міжнародного освітнього простору. Розвиток системи університетської освіти в Польщі (кінець ХХ і початок ХХІ ст.) як особливої цілісності й органічної частини освітньої системи, її закономірності й тенденції можуть стати основою для модернізації системи вищої освіти України, використання набутого досвіду в сучасних умовах. Цей процес стає ефективним, якщо узгоджено функціонування складових освітньої системи, що створює умови для єдності дій, прямого співробітництва України й Польщі. В. Майборода у своєму дослідженні показала, що в Республіці Польща професори є колеґальною більшістю, яка вирішує питання автономії, стратегії розвитку вищих навчальних закладів і розподілу бюджетних коштів на наукові розробки та вищу освіту, а також отримання державної ліцензії на реалізацію певної програми навчання й обрання ректора [4].

Варто зазначити, що й інші аспекти автономізації університетів, а також їхнього загального розвитку досліджував О. Жабенко, тенденції децентралізації управління освітою в Польщі аналізувала Л. Гриневич,